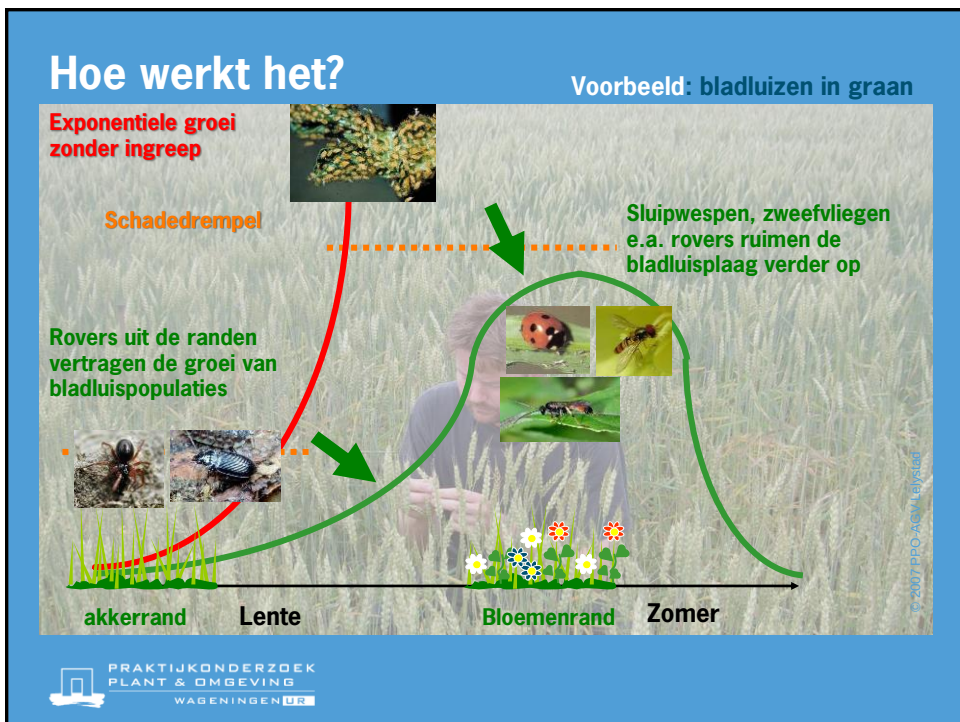

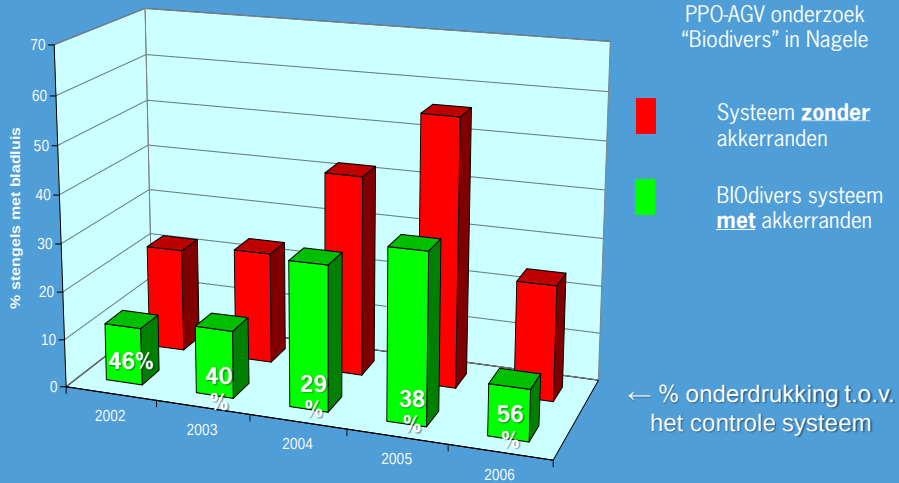

Werkt het ook?

Onderdrukken natuurlijke vijanden de bladluizen in zomertarwe

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING
WAGENINGEN UR

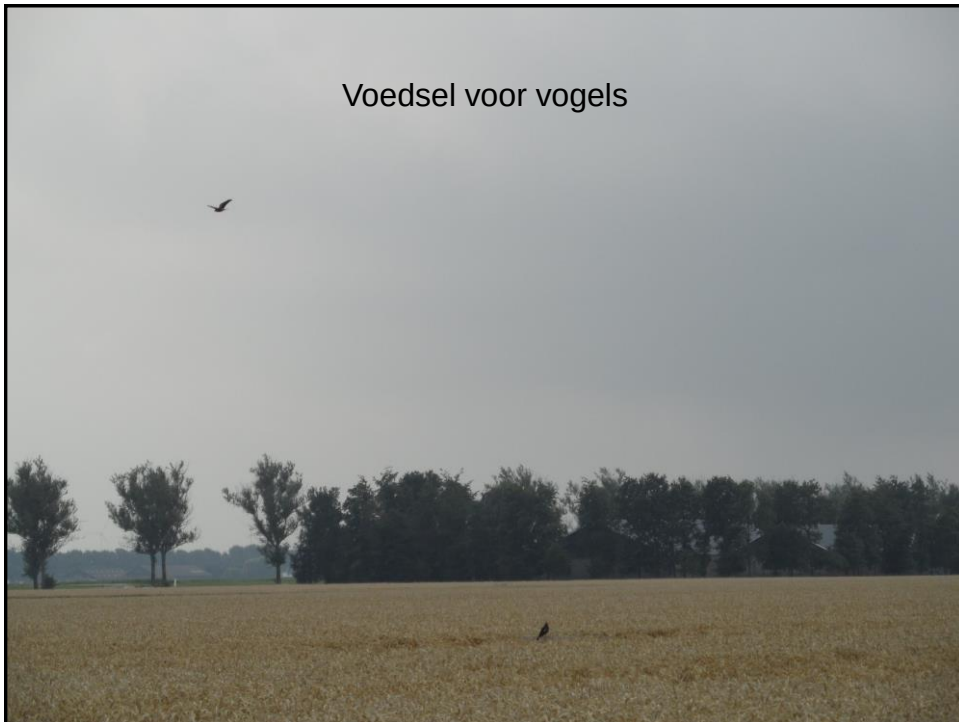
Voedsel voor bestuivers

Randen samenstelling en insecten

- Meerjarig met grassen: overwintering van spinnen, loopkevers e.a. andere nuttige rovers
- Bloemen (één- of meerjarig):
  - bestuivers (bijen, vlinders)
  - natuurlijke vijanden (zweefvliegen, lieveheersbeestjes, sluipwespen, enz.)
  - *Specifieke mengsels en specifieke soorten, niet elk mengsel is geschikt!*

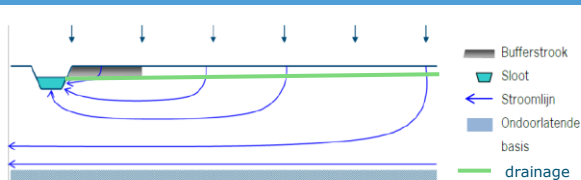
Draagt bij aan schoon water (emissies)

Waterkwaliteit

- Groot meetonderzoek Alterra
- Directe drift gewasbeschermingsmiddelen is < 25% bij 3 m randen
- Nutriënten effect gering

'Repareren' van verliezen aan natuur?

Draagvlak, maatschappelijk verantwoord ondernemen

Goed beheer essentieel

Projecten

- **SNL**: landelijk, 6 jaar, randen vanaf 9m, vogels
- **ARF**: provinciaal, per jaar, randen vanaf 3m, waterkwaliteit, duurzame landbouw
- **Bloeiend Bedrijf**: landelijk via ANV, per jaar, randen vanaf 3m, FAB, demo
- **Opmaat**: provinciaal, per jaar, randen vanaf 3m, waterkwaliteit, FAB, koppeling GLB
- **ANLb1**: landelijk via FAC, 6 jaar, randen vanaf 9m, vogels
- **Water**: *provinciaal via FAC, 6 jaar, randen vanaf 3m?, waterkwaliteit, FAB, bestuivers, koppeling GLB?*

Akkerrand als Ecologisch Aandachtsgebied

• Onbeheerde rand (algemene lijst)

- Weegfactor is 1,0.
- Grenst aan of ligt op bouwland
- Is ten minste 1 meter breed (en maximaal 20 meter)
- Geen landbouwproductie (niet maaien en begrazen)
- Moet tot en met 31 december intact blijven

Project Opmaat biedt de mogelijkheid voor een **top-up vergoeding**. Dat betekent:

- Je legt een akkerrand aan conform de EA eisen en mag deze als zodanig meetellen
- Je zaait en beheert de rand conform het contract van Opmaat en krijgt daarvoor een vergoeding. Deze vergoeding is exclusief de inkomstendervingen voor landbouwproductie.

Akkerrand als Ecologisch Aandachtsgebied

- Beheerde rand (duurzaamheidscertificaat): akkerbouw-strokenpakket

- Voor EA beheerde akkerrand (verplicht)
- Weegfactor 1,5
- Maakt tenminste 30% uit van de gewogen oppervlakte van de verplichte EA
- Grenst aan of ligt op bouwland
- Er vindt geen landbouwproductie op plaats
- Is ten minste 3 meter breed (en maximaal 20 meter)
- Is voor 15 april ingezaaid met een (bloemen)mengsel
- 100% moet blijven staan tot 1 oktober, minstens 50% is ook tijdens de winter (tot 1 februari) aanwezig
- Wordt niet bemest en er worden geen gewasbeschermingsmiddelen toegepast

Aan EA beheerde akkerrand grenzende sloot

- Weegfactor 2,0 en standaardbreedte 3 meter
- De sloot behoort volledig of gedeeltelijk tot het bedrijf
- De sloot is minimaal en maximaal 6 meter breed
- De sloot heeft een lengte van tenminste 10 meter

Akkerrand als Ecologisch Aandachtsgebied

- Beheerde rand (duurzaamheidscertificaat): Veldleeuwerik

- Voor EA beheerde akkerrand (**niet** verplicht)
- Weegfactor 1,5
- Maakt tenminste **0%** uit van de gewogen oppervlakte van de verplichte EA
- Grenst aan of ligt op bouwland
- Er vindt geen landbouwproductie op plaats
- Is ten minste **1 meter** breed (en maximaal 20 meter)
- Is voor 15 april ingezaaid met een (bloemen)mengsel
- 100% moet blijven staan tot 1 oktober (**1 keer maaien**), minstens **0%** is ook tijdens de winter (tot 1 februari) aanwezig
- Wordt niet bemest en er worden geen gewasbeschermingsmiddelen (*pleksgewijs mag*) toegepast

Aan EA beheerde akkerrand grenzende sloot

- Weegfactor 2,0 en standaardbreedte 3 meter
- De sloot behoort volledig of gedeeltelijk tot het bedrijf
- De sloot is minimaal en maximaal 6 meter breed
- De sloot heeft een lengte van tenminste 10 meter

Één – of meerjarig?

AKKERRAND		meerjarig	éénjarig
inpasbaarheid	in bouwplan	x, vaste plek	xx, roulatie mogelijk
soorten	samenstelling	mix gras en kruiden	veelal kruiden
veronkruiding	op de rand	x	xx
	in gewas ernaast	x	(x)
	in volggewas	(xx)	xx
waterkwaliteit	buffer in breedte en hoogte	xx	x(x)
FAB	hoeveelheid nuttige insecten	xx, vroeger effectief	xx (zomer)
schadelijke insecten	druk op gewas ernaast	(x)	(x)
	op volggewas	x, bodeminsecten	-
vogels	fourageren	xx, bij goed beheer	(x)
bestuivers	voedsel	x, gespreide bloei	xx, piek

Aanleg en beheer

AKKERRAND	Algemene tips	meerjarig	Éénjarig
samenstelling	in dienst van doel en bouwplan		
		Dubbele praktische werkbreedte: 6 m, ivm beheer	Praktische werkbreedte: 3 of 4 m
breedte			
onkruid	Meerjarigen, zoals distel pleksgewijs bestrijden	Soorten als paardenbloem kunnen zich vestigen.	
	Éénjarigen die in zaad dreigen te schieten: afmaaïen en afvoeren	Nauwelijks last meer van in 2 ^{de} en volgende jaren.	Zie zaaimoment. Eventueel in rijen zaaien en schoffelen.
beheer		Afwisselend stroken maaïen en afvoeren, zodat er altijd een hoog/laag component in zit	
	Na beëindigen doel van de rand. Voorkom insleep van evt. zaden/wortelstokken op het perceel.	Laatste keer maaïen en afvoeren en bewerken met rest van perceel	Klepelen en bewerken met rest van perceel.
zaaimoment	Zo vroeg mogelijk	Bij voorkeur in het najaar	Eventueel vals zaaibed bij hoge onkruidruk

Aanleg van akkerranden

Vals zaaibed

Schoffelen
(rijen)

Zaaien mengsel

Slootkantbeheer
naast rand

- Een akkerrand is een gewas, vraagt aandacht!
- Onkruidbeheer centraal
- Onderhoud niet pas achteraf bedenken!

Akkerranden: keuze van mengsels

- Afhankelijk van het doel!
- Brochure 'FAB en Akkerranden'
- www.bloeiendbedrijf.nl
- Advies uit Pilot NLN (Alebeek, 2012)
Zie: <http://edepot.wur.nl/218161>

Niet alles gaat goed in randenprojecten!

Vergrassing van (eenjarige) bloemenmengsels

Een akkerrand is geen rijpad

Combinatie randen en sloot
schonen nog vaak probleem!

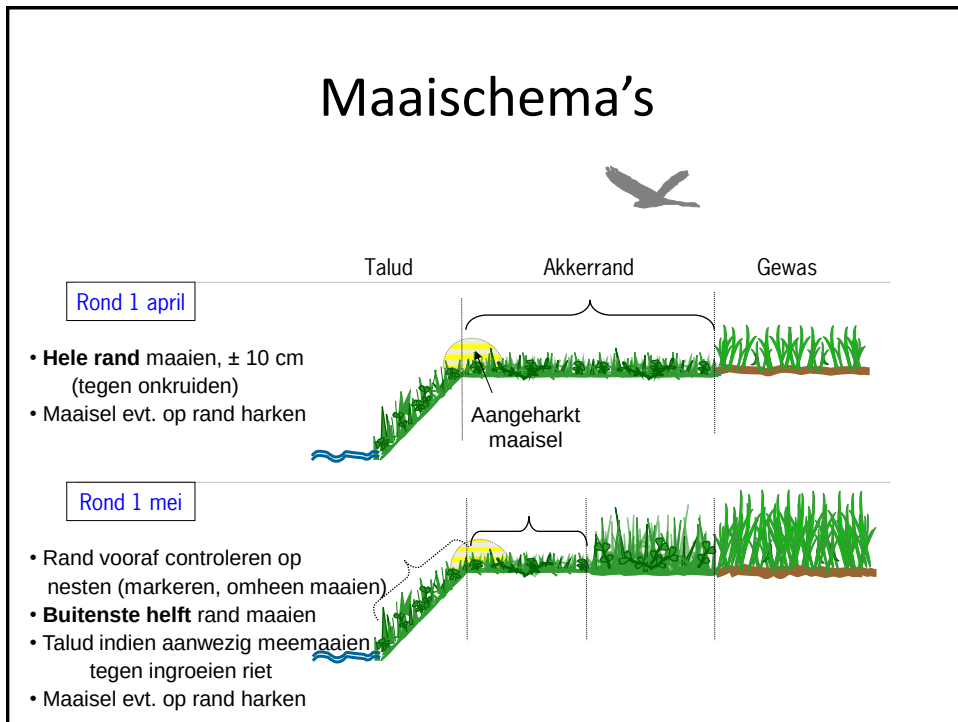

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING
WAGENINGEN **UR**

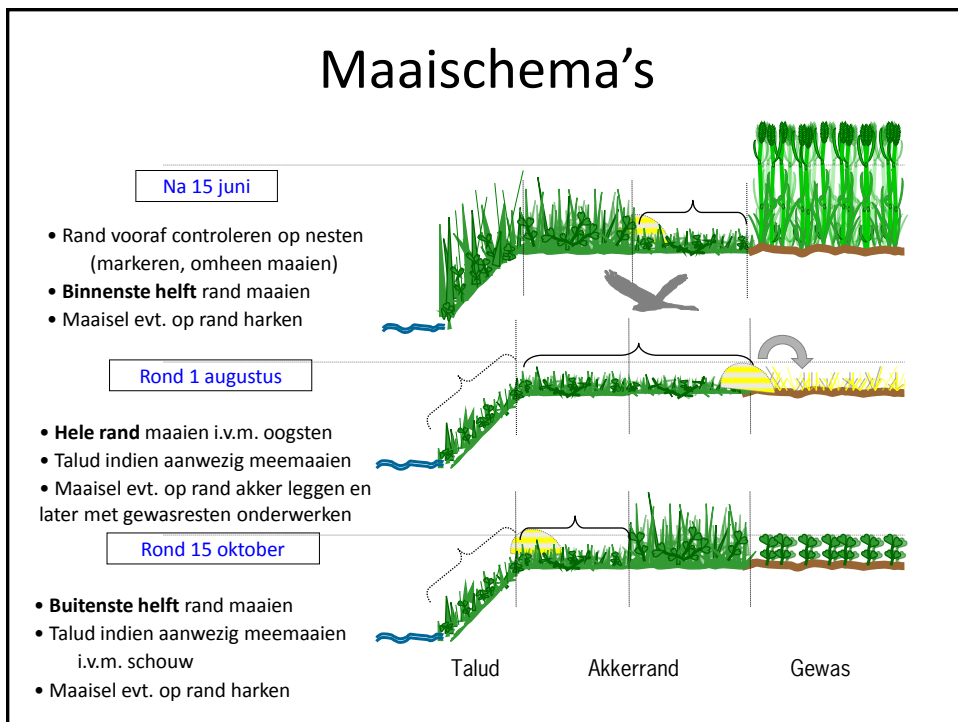
Beheer: hoog - laag

Maaisschema's

Maaisschema's

Belang van de omgeving & kleine landschapselementen

- Omgeving bepaalt natuur op uw bedrijf
- Bedrijf te klein en eenvormig om populaties in stand te houden
- Veel dieren gebruiken een veel groter deel van het landschap
- Zorg voor verbindingen, beschutting, schuilplaatsen en voedsel

Ideeën gebiedsbenadering

- = FAB bloemenranden
- = Erfbeplantingen
- = Mantels & Zomen
- = Natuurvriendelijke oevers
- = Bermbeheer

Netwerk

Synergie

Spreading kosten

Overleg

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING
WAGENINGEN UR

Vertel je verhaal

Pilot vanggewassen

- Als aanvulling op EA periode
- Gericht op meerwaarde voor vogels (en bodemleven)
- = koppeling pijler 1 en 2
- 2 jarige pilot voor Flevoland: 2016/17

Effecten vanggewassen & mengsel op biodiversiteit (vogels, insecten & bodemleven): nog veel onbekend

Keuze mengsels, landbouwkundige waarde en inpassing (aaltjes!): ook nog veel vragen

Ecologisch Aandachtsgebied

- Mengsel van minimaal 2 soorten inzaaien of gras als ondervrucht in hoofdgewas
- Meststoffengebruik mag
- Minimaal 10 weken op het land
- Uiterlijk 1 oktober inzaaien
- Gewasbeschermingsmiddel is niet toegestaan, tijdens de 10 weken dat het vanggewas er staat en tot en met 31 december

Overwintering vanggewas

- = aansluitend op vanggewas als EA
- Laten staan tot 1 februari of 15 maart
- Eenheden van 5 ha
- Soortkeuze: aansluiten bij soorten in de praktijk: bladramenas, gele mosterd, japanse haver, gras
- Variatie door
  - Wel/geen bewerkingen zoals klepelen en schijveneggen
  - Testen nieuwe veelbelovende soorten of combinaties
  - Moment van zaaien
- Monitoring op aanwezigheid vogels
- Vergoeding € 250 – 500 / ha

Informatiebronnen (vooral akkerbouw)

- www.bloeiendbedrijf.nl veel info akkerranden, downloads...
- www.groenkennisnet.nl (zoek: akkerranden of FAB)
- Beeldenbank natuurlijke vijanden, zie:
http://databank.groenkennisnet.nl/natuurlijke_vijanden.htm
- www.randenbeheerbrabant.nl (info, filmpjes)
- www.rietgorsinfo.nl ANV uit Hoeksche Waard, veel ervaring

Informatiebronnen

- 'FAB en Akkerranden' (<http://edepot.wur.nl/188870>)
- 'FAB en Omgeving' (<http://edepot.wur.nl/188872>)
- 'FAB en gewasbescherming' (<http://edepot.wur.nl/188873>)
- 'FAB en Bodem' (<http://edepot.wur.nl/188874>)
- Advies: De keuze van inheemse zaadmengsels (<http://edepot.wur.nl/218161>)
- Advies: Natuurgericht maaien van gras-kruiden vegetaties (<http://edepot.wur.nl/218166>)

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING
WAGENINGEN

Dank

Voor uw aandacht

Wim & Frans